R I I G I K O H U S

PÕHISEADUSLIKKUSE JÄRELEVALVE KOLLEEGIUM

KOHTUMÄÄRUS

Kohtuasja number	5-26-49
Määruse kuupäev	27. november 2026
Kohtukoosseis	Eesistuja Villu Kõve, liikmed Vahur-Peeter Liin, Ivo Pilving, Juhan Sarv ja Nele Siitam
Kohtuasi	Varro Vooglaiu kaebus Riigikogu 10. novembri 2026. a otsuse „Villem Lapimaa Riigikohtu liikmeks nimetamine“ peale
Menetlusosalised	Varro Vooglaid Riigikogu Villem Lapimaa
Asja läbivaatamise viis	Kirjalik menetlus

RIIGIKOHUS MÄÄRAB

Jätta kaebus läbi vaatamata.

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1. Riigikogu täiskogu 10. novembri 2026. a istungi päevakorras oli otsuse „Villem Lapimaa Riigikohtu liikmeks nimetamine“ eelnõu (1067 OE). Varro Vooglaid (kaebaja) esitas istungi alguses taotluse korraldada hääletamine pabersedelitega, sest elektrooniliselt hääletades ei ole tagatud hääletamise salajasus ega kontrollitavus. Kaebaja taotlust ei rahuldatud. Kaebaja esitas seejärel protesti, mille istungi juhataja jättis samuti rahuldamata põhjendusega, et keegi ei ole varem elektroonilise hääletamise vastu protesti esitanud ning et pabersedelitega hääletamiseks kuluks rohkem aega.

2. Istungi juhataja pani otsuse eelnõu elektroonilisele hääletusele. Kaebaja loobus hääletamast. Riigikogu võttis otsuse lõpphääletusel vastu.

3. 11. novembril 2026 andis Riigikogu haldusdirektor kaebajale lisaselgitusi elektroonilise hääletamise süsteemi ja häälte salajasuse tagamise kohta.

4. V. Vooglaid esitas 19. novembril 2026 Riigikohtule **kaebuse**, milles ta taotleb Riigikogu 10. novembri 2026. a otsuse „Villem Lapimaa Riigikohtu liikmeks nimetamine“ tühistamist, sest selle vastuvõtmisel ei olnud tagatud hääletamise salajasuse nõue. Kaebaja seisukohad on järgmised.

5. Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse (RKKTS) § 79 lg 2 p 3 kohaselt on Riigikohtu liikme ametisse nimetamise hääletamine salajane. RKKTS § 81 lg 1 näeb ette, et hääletamine toimub üldjuhul elektrooniliselt. Sama sätte teise lõike kohaselt on erandiks üksnes Vabariigi Presidendi ning Riigikogu esimehe ja aseesimeeste valimised, mis toimuvad hääletamissedelitega. Salajasuse nõude järgimine ei saa sõltuda sellest, kelle ametisse nimetamise üle hääletatakse.

6. Kaebaja ei pea elektroonilist hääletamist salajaste hääletuste puhul põhimõtteliselt lubamatuks. Kasutatav hääletamisviis peab aga tagama hääletamise tegeliku salajasuse ning võimaldama hääletamisel osalenul selles ka ise veenduda. Samuti peavad hääletamistulemused olema kontrollitavad. 10. novembril 2026 toimunud hääletusel ei olnud salajasus tagatud. Istungi juhataja palus istungisaali rõdudel viibinud külalistel hääletuse ajaks lahkuda, kuid hääletamisvalikud olid endiselt nähtavad teistele Riigikogu liikmetele. Samuti ei võimaldatud kaebajal hääletuse järel sõltumatult kontrollida, kas hääletamine oli salajane ning kas hääli registreeriti ja loeti korrektselt.

7. Istungi juhataja põhjendused protesti rahuldamata jätmiseks ei olnud asjakohased. See, et varem ei ole hääletamise korralduse vastu protestitud, ei tõenda selle õiguspärasust. Samuti ei saa salajasuse nõude eiramist õigustada vajadusega hoida kokku aega.

8. Riigikohus on oma varasemas praktikas Riigikogu liikme kaebeõigust põhjendamatult piiranud. Kui kohus siiski leiab, et kaebeõigus praegusel juhul puudub, tuleks selgitada, kuidas saab Riigikogu liige kohtulikult kaitsta õigust hääletuse salajasusele.

9. Kaebaja ei pööranud enne 10. novembrit 2026 elektrooniliselt korraldatud salajaste hääletuste puhul piisavat tähelepanu kasutatava hääletamisviisi salajasuse ja kontrollitavuse probleemidele. Võimalik varasem osalemine samal viisil korraldatud hääletustel ei tähenda nõustumist hääletamisviisi õiguspärasusega ega loobumist õigusest vaidlustada hilisema hääletamise käigus toime pandud õigusrikkumist.

10. Riigikogu selgitas **vastuses** Riigikohtule järgmist.

11. Elektrooniline hääletamine Riigikogus on seadusega ette nähtud alates 1994. aastast. Seadus ei nõua eraldi otsust elektroonilise hääletuse süsteemi kasutuselevõtuks ning sellist otsust ei ole ka tehtud. Elektroonilise hääletamise süsteem on üks Riigikogu Kantselei pakutavatest tehnilistest töövahenditest. Praegune elektroonilise hääletamise süsteem on kasutusel ligikaudu 2012. aastast ning selle tark- ja riistvara on järk-järgult uuendatud. Viimane hääletuspultide vahetus toimus 2025. aastal, kuid hääletuse infosüsteem on olemuselt jäänud samaks. Avalikul ja salajasel hääletamisel kasutatakse sama tehnilist süsteemi.

12. Põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) ja senise Riigikohtu praktika järgi ei saa Riigikogu liige kaebuses väidetud rikkumise tõttu vaidlustada riigikohtuniku ametisse nimetamise otsust kui sisulist lõppotsust. Eelnõu panemine elektroonilisele hääletusele ja protesti rahuldamata jätmine on istungi juhataja otsused, mida ei saa PSJKS-i järgi samuti vaidlustada.

13. V. Lapimaa leiab **vastuses**, et kaebajal ei ole kaebeõigust. PSJKS § 16 lg 1 alusel oleks tal kaebeõigus üksnes juhul, kui ta oleks ise avaldanud õigel ajal soovi saada Riigikohtu liikmeks. Sellele kaebaja ei tugine. Riigikohtu liikmeks nimetamise otsus ei ole vaidlustatav ka PSJKS § 17 alusel. Riigikohus on osal juhtudel PSJKS §-s 16 sätestatud kaebeõigust sisutanud laiendavalt, kuid selleks peab olema kaalukas vajadus, mida praeguses asjas ei esine. Seadus ei näe ette õigust esitada kaebus teiste Riigikogu liikmete kaitseks või avalikes huvides.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

14. PSJKS § 16 lg 1 kohaselt võib isik, kes leiab, et Riigikogu otsusega on rikutud tema õigusi, esitada Riigikohtule taotluse sellise otsuse tühistamiseks. Selle sätte järgi kaitstavate õigustena tuleb põhiliselt mõista isiku õigusi riigi vastu välisõigussuhtes, ennekõike põhiõigusi (RKPJK 21.06.2024, 5-24-12/2, p 11). Seadusandja eesmärk eelnimetatud sätte kehtestamisel oli anda Riigikohtusse pöördumise võimalus ennekõike nendele isikutele, kes on jäetud Riigikogu otsusega ametisse nimetamata õigusvastaselt (vt ka RKPJK 25.05.2005, 3-4-1-8-05, p 15). Kaebaja ei ole sellele tuginenud. Kaebaja hinnangul riivab vaidlusaluse otsuse tegemine tema kui Riigikogu liikme põhiseaduslikke õigusi.

15. Riigikohtu praktika kohaselt tagab PSJKS § 16 kohtuliku kaitse ka siseõigussuhtes, kui Riigikogu täiskogu otsus võib rikkuda Riigikogu liikme õigusi, mis on käsitatavad parlamentaarse demokraatia ja Riigikogu liikme mandaadi kesksete, põhiseadusega kaitstud osadena (RKPJK 23.12.2021, 5-21-32/8, p-d 31–34; 5-24-12/2, p 11). Riigikohtuniku ametisse nimetamise otsus on Riigikogu täiskogu sisuline lõppotsus, mis reguleerib Riigikogu-väliseid küsimusi ega ole suunatud parlamendisisestele suhetele (RKPJK 14.02.2024, 5-23-41/5, p 26). Seejuures ei ole Riigikogu liikmel õigust taotleda Riigikogu lõppotsuse tühistamist põhjusel, et selle menetluse käigus väidetavalt rikuti tema kui parlamendiliikme õigusi (RKPJK 5-24-12/2, p 14). Seega puudub kaebajal PSJKS § 16 lg-s 1 sätestatud kaebeõigus.

16. Kaebeõigus puuduks ka juhul, kui tõlgendada kaebuse nõuet lähtuvalt kaebuse põhjendustest, et hääletuse korraldamine elektrooniliselt ei taganud häälte salajasust ega hääletustulemuse kontrollitavust. Sellisel juhul peaks vaidlustatava otsusena käsitama mitte Riigikohtu liikme ametisse nimetamise otsust, vaid otsust panna eelnõu elektroonilisele hääletusele. Otsuse panna küsimus hääletamisele teeb Riigikogu istungi juhataja (RKKTS § 83 lg 4), kelle otsuste vaidlustamist seadus ette ei näe (RKPJK 5-23-41/5, p 29).

17. Eeltoodud põhjustel tuleb V. Vooglaiu kaebus jätta PSJKS § 20^1 lg 2 alusel läbi vaatamata. Kolleegium märgib lisaks, et kui seadusega on ette nähtud salajane hääletus, peab Riigikogu ka tagama hääletuse salajasuse.

(allkirjastatud digitaalselt)